

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: קיץ תשע"ח, 2018
 מספר השאלון: 11281
 נספח: טקסטים

מדינת ישראל
 משרד החינוך

עברית: הבנה, הבעה ולשון

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
— 50 נקודות	— חלק ראשון — הבנה והבעה
— 50 נקודות	— חלק שני — לשון
- פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
- פרק ב: תחביר
- פרק ג: מערכת הצורות
- יש לבחור באחד הפרקים
- סה"כ — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: 1. יש לקרוא את הטקסטים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
 2. לכתבת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (20-21) של השאלון.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את הטקסטים (1)-(4) שבנספח המצורף, וענה על כל השאלות 1-3 שלפניך.
הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. א. בטקסט 1 הכותבת רוצה להפריך טענה רווחת.
כתוב מהי הטענה הרווחת שהכותבת רוצה להפריך. (5 נקודות)

- ב. כתוב מהי הטענה המרכזית העולה מטקסט 1. (5 נקודות)

2. כתיבה ממוזגת (30 נקודות)

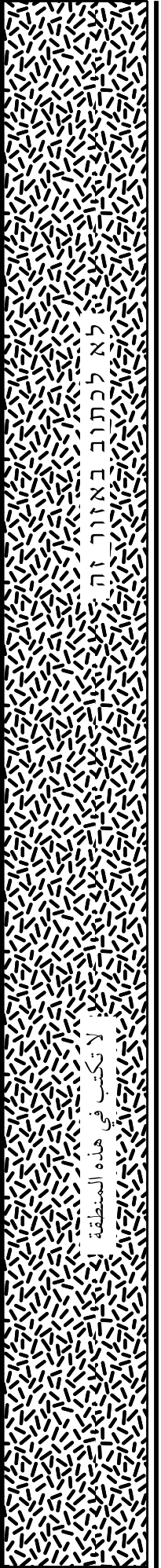
בחברה חדשה, שבה עובדים אנשים צעירים, המנהלים מתלבטים בשאלה אם לשלב בחברה עובדים מבוגרים ובעלי ניסיון.

על פי ארבעת הטקסטים שקראת, כתוב סקירה שמטרתה להציג לפני מנהלי החברה עמדות שונות בנוגע לשאלה זו. הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה). כתוב בהיקף של 250-300 מילים. השתמש בעמודים 4-5 לכתיבת טיוטה, ואת הסקירה כתוב בעמודים 6-7.

טיוטה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

3. לפניך כמה התלבטויות האופייניות לבני נוער ולבוגרים בארץ.

- באיזו מגמה לבחור כדי להרחיב את לימודיי בתיכון?
- באיזה מסלול לבחור בשירותי הצבאי? באיזה תפקיד?
- האם לצאת לשנת שירות?
- מה כדאי לי ללמוד בעתיד? באיזה מקצוע לבחור?
- באיזה סוג של עבודה כדאי לי לעבוד?

בחר בהתלבטות אחת המוכרת לך מחייך האישיים. תאר את ההתלבטות, כתוב במי התייעצת או במי תתייעץ כדי להחליט, הסבר מדוע בחרת להתייעץ דווקא בו, ובאיזה אופן המידע שקראת במאמרים (או באחד מהם) תומך בבחירתך. (10 נקודות)

لا تكتب في هذه المنطقة
لا تכתוב באזור זה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלות 4-5.

4. לפניך קטע ובו מספרים מודגשים. כתוב במילים את המספרים המודגשים.

יש צורך לנקד בק את המילה שמונה (במשפטים שבהם מופיעה הספרה 8).

ב-13 _____ בנובמבר בשנה שעברה התקיים יריד

התעסוקה "דרוש ניסיון" לבני שישים ומעלה המבקשים לחזור ולהשתלב בשוק העבודה.

היריד התקיים בתל אביב, בגני התערוכה באולם 11 _____.

ליריד הגיעו כ-4,000 _____ מבקרים ו-45 _____ מעסיקים,

ולמבקרים בו הוצעו כ-800 _____ משרות.

ביריד נערכו הרצאות וניתן ייעוץ. מספר המבקרים שניתן להם ייעוץ היה גדול פי 2 _____

ממספר המבקרים שנכחו בהרצאות. לאור הצלחת היריד הודיעו מארגניו: "נמשיך לקדם את תעסוקת

המבוגרים גם בשנת 2018 _____". כדי ליצור קשר עם מארגני

היריד "דרוש ניסיון", יש להתקשר למספר *3196 – כוכבית, eise, _____, תש, ee.

5. לפניך שני משפטים א-ב ובכל משפט שתי אפשרויות לנטיית מילת היחס, אך רק אחת מהן תקינה.

בכל משפט הקף את מילת היחס שנטייתה תקינה.

א. רבים מן המבוגרים חשים שהם מצוידים בכוחות ובמשאבים, ולפְּנִיָּהִם / לַפְּנִיָּהִם עוד תקופת חיים ארוכה.

ב. המעסיקה פנתה לאחת העובדות הוותיקות ואמרה לה: "מילאת היטב את המשימה שהטלתי עֲלֶיךָ / עָלֶיךָ".

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

לפניך שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחר בפרק שלמדת: בפרק ב – תחביר או בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע מן השאלות 6-10 (לכל שאלה – 10 נקודות).
 שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

6. א. לפניך משפט שסומנו בו הנשואים.

המבוגרים הולכים ומאבדים את חשיבותם, מפני שמה שהם יכולים ללמוד את הצעירים כבר אגור ומתועד

במכונות החכמות.

- (1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט: מורכב או איחוי (מחובר) _____
- אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם את איבריו, וציין את הסוג התחבירי של כל איבר.
 - אם המשפט מורכב – תחם בו את הפסוקיות, וציין מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.
- (2) איזה מן הנשואים המסומנים במשפט יוצא דופן מבחינת סוגו? העתק אותו. _____
- ציין מהו סוג הנשוא היוצא דופן. _____
 - ציין מהו הסוג המשותף לשני הנשואים האחרים. _____

ב. לפניך משפט.

אף על פי שהזיכרון לטווח קצר מתרופף עם הגיל, השיגה קבוצת המבוגרים תוצאות טובות יותר במשחק הזיכרון.

המר את המשפט במשפט מסוג תחבירי אחר שישמור על הקשר הלוגי שבמשפט.

לא לכתוב באזור זה

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

7. א. לפניך ארבעה משפטים, ובהם מיילים מסומנות בקו.

- I. לפי החוקרים, בד בבד עם הקשיים הגופניים והנפשיים המתלווים להזדקנות, לגיל המבוגר יש גם יתרונות.
- II. למרבה הצער, איננו יכולים לפגוש את "העצמי העתידי" האמיתי שלנו.
- III. הקשבתי בעניין רב לדברי החוקרים שהרצו בכינוס.
- IV. מה שהתקיים בדורות הקודמים נכון, לכאורה, שבעתיים בימינו.

(1) • בשלושה מן המשפטים התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו הוא הסגר.

ציין את מספריהם. _____

- במשפט שנתר — ציין את התפקיד התחבירי של המילה/המילים המסומנות. _____
- בחר בשניים מן המשפטים שיש בהם הסגר. ציין את מספרי המשפטים, והסבר במה תורם השימוש בהסגר למשמעות של כל אחד מן המשפטים.

(2) • איזה מן המשפטים **IV-I** יוצא דופן מבחינת סוגו התחבירי? ציין את מספרו. _____

• ציין את הסוג התחבירי המשותף לשאר המשפטים. _____

ב. לפניך משפט.

הביטקוין הוא מטבע דיגיטלי בין-לאומי, והוא אינו מנוהל על ידי ממשלה או בנק.

(1) המר את המשפט הנתון במשפט מורכב שיש בו פסוקית לוואי.

(2) המר את המשפט הנתון במשפט פשוט שיש בו תמורה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

8. א. לפניך קטע.

- 1 מדוע האינטליגנצייה החברתית והאינטליגנצייה הרגשית מתעצמות עם השנים?
- 2 הביולוגים סבורים שמדובר בהתפתחות נירו-ביולוגית. לעומתם הפסיכולוגים מאמינים כי מדובר בהתפתחות רגשית. מחקר בשדה הפסיכולוגיה הראה כי מבוגרים שולטים ביעילות רבה במנגנון
- 3 הבקרה הרגשית שלהם.
- 4 יכולת זו היא שעושה אותם לחכמים יותר.
- 5

- (1) • ציין מהי דרך מסירת הדברים בשורות 2-4 בקטע. _____
- מסירת הדברים בשורות 2-4 נעשית באמצעות שימוש בפסוקיות. ציין את התפקיד התחבירי המשותף לפסוקיות אלה. _____
- (2) • ציין את התפקיד התחבירי של הפסוקית במשפט האחרון בקטע (שורה 5). _____
- הסבר את התרומה של השימוש בפסוקית זו למשפט.

ב. לפניך שני משפטים מורכבים.

- I. לאחר עיבוד הנתונים התברר כי קבוצת המבוגרים זכתה בציון הגבוה ביותר.
- II. כדאי להקצות לאנשים מבוגרים תפקידי מפתח בתחום החברתי, כמו תפקידי ייעוץ וניהול משא ומתן.
 - (1) תחם בכל משפט את הפסוקית. (אחת הפסוקיות היא פסוקית מצומצמת).
 - (2) ציין את התפקיד התחבירי המשותף לשתי הפסוקיות שתחמת. _____
 - (3) כתוב מחדש את המשפט בעל הפסוקית המצומצמת: הפוך את הפסוקית המצומצמת לפסוקית רגילה. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

9. א. לפניך ארבעה משפטים **IV-I**, ובכל אחד מהם מודגשת וי"ו החיבור.
- I. המכוננית גמאה כבישים רבים, והיא בטוחה פחות מאחותה החדשה.
 - II. צעירים יכולים להיות מקובעים, ואדם בן חמישים יכול להיות מודרני ומעודכן.
 - III. ניסיונם של זקני השבט היה מקור חסר תחליף של חוכמה וידע.
 - IV. ותק פירושו שחיקה ועייפות.
- (1) • ציין בין אילו חלקים במשפט מחברת וי"ו החיבור במשפטים I ו-II .
-
- בכל אחד מן המשפטים I ו-II המר את וי"ו החיבור במילת קישור אחרת שתבטא את הקשר הלוגי שבמשפט.
- במשפט I _____
- במשפט II _____
- (2) • ציין את התפקיד התחבירי של החלקים שוי"ו החיבור מחברת ביניהם במשפטים III ו-IV .
- במשפט III _____
- במשפט IV _____
- (3) • אחד המשפטים **IV-I** הוא משפט בעל חלק ייחוד. נסח אותו כמשפט רגיל, בלי חלק ייחוד.
-
- ב. לפניך משפט דר-משמעי.
- המיזם מיועד למבוגרים ולצעירים יצירתיים.
- כתוב את שתי המשמעויות של המשפט.
- משמעות I: _____
- משמעות II: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

10. א. לפניך קטע על פי טקסט 2.

האם בימינו ימנו מנהל לבית הספר רק בשל הוותק שלו? האם ותיק הרופאים ימונה למנהל המחלקה? אולי נהגו כך בעבר. כיום דורשים התאמה לתפקידי ניהול.

במשפטים שבקטע לא מצוינים עושי הפעולה.

ציין שתי דרכים תחביריות שונות להעלמת עושה הפעולה שבאות לידי ביטוי בקטע, והבא לכל דרך דוגמה מן הקטע.

דרך אחת: _____ דוגמה מן הקטע: _____

דרך נוספת: _____ דוגמה מן הקטע: _____

ב. לפניך ארבעה משפטים IV-I, ובכל אחד מהם יש שיבוש בתחום התחביר.

I. מה עושים שמגיעים לגיל פרישה?

II. שנה שעברה נערך יריד תעסוקה למבוגרים בגני התערוכה בתל אביב.

III. ביריד התעסוקה נאמר למבקרים כי במידה והם ירצו לקבל סיוע בכתובת קורות החיים, הם יוכלו לפנות

לנציג מהמיזם "דרוש ניסיון".

IV. ביריד אמרה הנציגה לאחד המבקרים: "כמובן שנשמור על קשר!"

בחר בשלושה מן המשפטים IV-I, והשלם את הטבלה שלפניך: ציין את מספרו של כל משפט שבחרת, העתק

את השיבוש מהמשפט, וכתוב את הנוסח התקן לכל שיבוש שהעתקת.

מספר המשפט	השיבוש במשפט	הנוסח התקין

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

11. א. לפניך קטע על פי הפסקה הראשונה מטקסט 2, ובו פעלים מודגשים.

1 המבוגרים הולכים ומאבדים את חשיבותם, מפני שמה שהם יכולים ללמד את הצעירים כבר אגור ומתעד
2 במכונות החכמות. ככל שנקדש את החדשנות וככל שבחינו יתרופף הקשר לערכי העבר, יוסיפו הזקנים
3 ויאבדו את ערכם. הניסיון הנצבר בתודעתם של מבוגרים אינו מועיל לצעירים בני זמננו, ואולי אף מזיק,
4 ולשווא נקונן על כך.

(1) ציין את השורש של הפעלים: יוסיפו (שורה 2) _____ מזיק (שורה 3) _____

(2) ציין את הבניין של הפעלים: מתעד (שורה 1) _____ נקונן (שורה 4) _____

(3) I. לפניך צירופים ומשפטים, ובהם מילים מודגשות. מבין המילים המודגשות הקף רק את המילים

שנוצרו מאותו השורש של הפועל אגור שבשורה 1 בקטע.

- מאגרי מידע
- אני מקווה שאגור ליד הורי.
- האוגר הוא בעל חיים מסדרת המכרסמים.
- עליי לתקן את המגרה שבשולחן הכתיבה שלי.
- אשר יגרתני בא לי.

II. העתק את המילים שלא הקפת בתת-סעיף I (3), וציין את השורש של כל מילה.

(4) כתוב את צורת העתיד בגוף מדבר (גוף ראשון, יחיד) של הפועל יכולים (שורה 1): _____

ב. (1) לפניך משפטים, ובכל משפט שני פעלים מודגשים: פועל המשקף את ההגייה הנכונה ופועל המשקף הגייה

שגויה. בכל משפט הקף את הפועל המשקף את ההגייה הנכונה.

- אגלה לכם סוד מכחש / מכחש ומודחק היטב.
- לצערנו, הערך של ניסיון החיים השתנה / השתנה.

(2) בחר בפועל אחד שהקפת, ונמק את תשובתך.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

12. א. לפניך משפטים ובהם צורות פועל מודגשות, הנוטות בחמישה בניינים.

- פעמים רבות הצעירים מִיטִיבִים לדעת מן המבוגרים כיצד להתנהג בחברה.
 - האם צריך לְשׁוֹב ולהזכיר שנפלאון הצעיר היה חד לאין שיעור מנפלאון המבוגר?
 - בעבר נהגו לְמַנּוֹת אנשים לתפקיד לפי הוותק.
 - האוכלוסייה הולכת ומְזַדְקֶנֶת.
 - צעירים רבים אינם מוֹדָעִים לחשיבות ההקשבה למבוגרים.
- (1) מבין שבעת הבניינים בעברית, אילו שני בניינים אינם מיוצגים בצורות הפועל המודגשות שלעיל?

(2) כתוב פועל הגזור מן השורש של המילה מוֹדָעִים ונוטה באחד הבניינים שציינת בתת-סעיף א (1).

ב. לפניך רשימה של מילים מודגשות.

- נְרָאִית, זְקֵנֵי השבט, יִתְרוֹן, מִישׁוֹרֵי חיים,
 נְסוּי, מדע בְּדִיוֹנֵי, תְּמִימוֹת, יִשְׁיִקוּ אֶתְךָ
- (1) ברשימת המילים המודגשות הקף רק את אותיות יו"ד השורשיות.
- (2) לפניך רשימת מילים.

הקף את המילים הנוטות באותו המשקל של המילה מִישׁוֹר.

מְשַׁעוֹל, תִּינּוֹק, מִתּוֹן, מְסֻתוֹר, כְּנוֹר, מְזַמּוֹר

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

13. א. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

את הילדים עדיין מלמדים שלגיל ולניסיון יש חשיבות. לילדים גדולים יש יותר זְכִיּוֹת מלילדים קטנים. למשל, הם רְשָׁאִים להישאר יְעָרִים עד שעה מאוחרת. מה אומרים לקטנים? כאשר תגדלו תִּתְהַנְּנוּ אף אתם מן הזכויות האלה.

(1) איזו מן המילים המודגשות יוצאת דופן מבחינת הגזרה? _____

מהי גזרתה? _____

מה הגזרה המשותפת למילים האחרות? _____

(2) לפניך רשימת מילים. הקף את המילים שנגזרו מאותה הגזרה של המילה רְשָׁאִי.

קִנְאִי, פְּנֵאִי, מְצֵאִי, תִּנְאִי, מְלֵאִי, בְּלֵאִי

ב. לפניך צירופים ומשפטים, ובהם שמות פועל מודגשים.

- לְדַמֵּן את "העצמי העתידי"
- לְתַרְגֵּם ספר
- לְתַעַד את תגובות המשתתפים בניסוי
- לְתַקֵּן את העבודה
- מה גרם לקריין לְהִשְׁתַּתֵּק באמצע המשפט?

העתק רק את שמות הפועל ששורשיהם תנייניים, וציין ליד כל שם פועל שהעתקת את השורש הראשוני שממנו נגזר השורש התנייני של שם הפועל.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

14. א. (1) לפניך צירופים ומשפטים ובהם מודגשים שמות פעולה.

בְּקָרַת איכות בְּנִית תוכניות הִקְלָה בתורנויות תִּפְעֹל של אתר הבית
 חברים באו לבקר בלי הַתְרָאָה. כללי הַסֵּק הם כללים בסיסיים בלוגיקה ובמתמטיקה.
 בטבלה שלפניך מייין את שמות הפעולה לפי בניינים, וציין את הבניין בראש כל עמודה.

(2) כתוב את שם הפועל של שם הפעולה הַתְרָאָה. _____

ב. במקרים רבים שם הפעולה אינו מתאים בבניין לפועל שאת פעולתו הוא מציין.
 לפניך ארבעה שמות פעולה. הקף את שם הפעולה שאינו מאותו הבניין של הפועל שאת פעולתו הוא מציין.
 הַחֲלָטָה, הַשְּׁעָרָה, גְּרוֹשׁ, הוֹבְלָה

ג. שמות במשקלי שמות פעולה יכולים לעיתים לציין לא רק פעולה, אלא לציין גם שמות עצם מוחשיים.
 לפניך שני זוגות משפטים, ובכל זוג מודגש פעמיים אותו שם: פעם השם מציין פעולה, ופעם הוא מציין שם עצם מוחשי. בכל זוג משפטים הקף רק את השם המציין פעולה.

- זוג I:
- סיימתי את הַאֲרִיזָה של המזוודה בערב שלפני הטיול.
 - לאחר פתיחת המוצר השליכו את הַאֲרִיזָה לפח הכתום.

- זוג II:
- סבי קיבל בדואר הַזְמָנָה ליריד התעסוקה.
 - אף על פי שחבריי הציעו לי לבוא איתם לטיול, לא הלכתי כי הרגשתי שהַזְמָנָה שלהם לא הייתה אמיתית.

لا تكتب في هذه المنطقة / لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

15. א. לפניך צירופים, ובהם מודגשים שמות עצם במשמעות בעלי תפקיד או בעלי מקצוע. חִזְלִים משוחררים, מוֹרִים צעירים, מְהַנְדְּסִים בתחילת דרכם, רוֹפְאִים ותיקים, מְמַחִים בתחום המתמטיקה, קְרִינִים בטלוויזיה, מְנַהֲלִים של מפעלים
- (1) העתק רק את השמות הנוטים במשקלי הבינוני.

- (2) ציין את המשקלים של שמות העצם האחרים.

- ב. לפניך משפט ובו צורות בינוני.

למה מעסיקים בישראל אינם מעסיקים עובדים מבוגרים?

ציין מעל כל צורת בינוני במשפט את חלק הדיבור שהיא שייכת לו: שם עצם, שם תואר או פועל.

- ג. לפניך שני משפטים ובכל אחד מהם מודגשת מילה.

(1) מטרתה של התוכנית החדשה היא לעודד מְעַרְבוֹת של בני נוער בחיי הקהילה.

(2) בימינו יותר ויותר נשים מְעַרְבוֹת בניהול הבכיר.

שתי המילים המודגשות מסתיימות בצורתן סופי.

ציין את סוג הצורתן הסופי שבכל אחת מן המילים המודגשות: צורתן גזירה או צורתן נטייה.

(1) מְעַרְבוֹת _____

(2) מְעַרְבוֹת _____

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

/בהמשך דפי טיוטה/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

טיוטה

לא לכתוב באזור זה

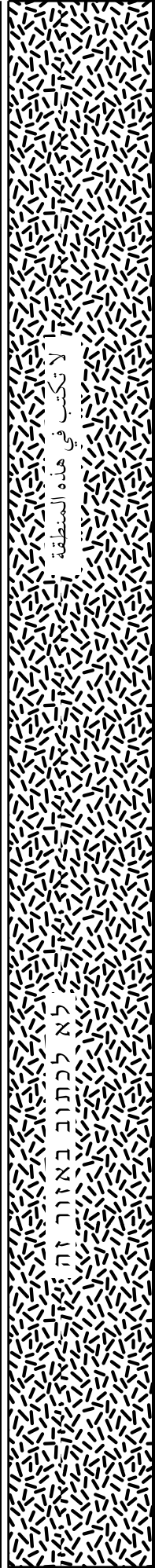
لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

טיוטה

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

لا تكتب في هذه المنطقة

לא לכתוב באזור זה

לא לכתוב באזור זה

לא לכתוב في هذه المنطقة

لا تكتب في هذه المنطقة

לא לכתוב באזור זה

מדבקת משגיח

ملصقة مراقب

"אתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"
"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالتحاح، مجلس الطلاب والشبيبة القطري"

נספח: טקסטים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11281, קיץ תשע"ח

לפניך ארבעה טקסטים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט 1

למה מעסיקים בישראל לא רוצים להעסיק עובדים מבוגרים?

מאת דורין רוטנשטרייך רובין

גילנות (אייג'יזם) היא יחס מפלה כלפי בני גיל מסוים, בעיקר כלפי זקנים. כיום גילנות היא תופעה מוכרת ומדוברת בעולם, אך בארץ עדיין פחות. "העולם שייך לצעירים", כך תמיד אמרו לנו, ושכחו לספר מה קורה כשהילדים שגידלנו כבר גדולים דים כדי להחליף אותנו בעבודה. ואומנם, כשמדברים על העסקה של אנשים מבוגרים, קשה לצייר תמונה אופטימית. אנשים בני חמישים, שלא לדבר על בני שישים ואילך, מתקשים להתקבל למקומות עבודה ראויים ונדחקים לא פעם למשרות בשכר זעום שלא הולמות את כישוריהם. כל זאת אף שבמקרים רבים יש להם עוד שנות עבודה רבות עד גיל הפרישה – 67 לגברים ובין 62 ל-64 לנשים (תלוי בשנת הלידה).

"שוק העבודה הישראלי מחפש אנשים צעירים", אומרת שרון רנדליך, בעלת מרכז שמסייע לארגונים בהכנת עובדים לגיל פרישה. "היום אנחנו מעריכים פחות את הניסיון, ומחפשים אחר חדשנות ומהירות. מועמדים מבוגרים נתפסים מיושנים ואיטיים, גם אם זה לא נכון. גם צעירים יכולים להיות מקובעים, וגם אדם בן חמישים יכול להיות מודרני ומעודכן".

אולם, לדבריה של רנדליך, לעובדים מבוגרים יש ערך רב בעבור המעסיק: "מלבד היתרון הברור שיש להם בידע ובניסיון רב, עובדים בני חמישים-שישים ישמרו על מקום העבודה זמן רב, מפני שהציבות חשובה להם. לכן בדרך כלל הם גם יהיו נאמנים הרבה יותר למקום העבודה מעובדים צעירים. נוסף על כך, עובדים כאלה מאופיינים במתירות, בכוננות להקשיב, בצניעות ובפתיחות שאין להרבה צעירים, שרוצים 'לטרוף' את העולם".

נראה כי בשנים האחרונות מעסיקים מתחילים להכיר ביתרונות של עובדים מבוגרים, ואף מעדיפים אותם על פני צעירים. כך, למשל, בעלים של מסעדה במרכז הארץ רואה "יתרון עצום", לדבריו, בהעסקת עובדים שגילם הוא בסביבות חמישים. "מבחינתי, העסקת עובדים בגיל זה היא יתרון מובהק לעסק. לעובדים אלה ניסיון חיים עשיר, היגיון בריא, חוכמת חיים וזמינות למקום העבודה. הם בדרך כלל מנוסים במצבי לחץ ומתמודדים איתם בבררות, יוצרים אווירה טובה ומשמשים דוגמה לצעירים".

מעסיק נוסף, מנהל גן אירועים, מביע עמדה דומה ואומר: "אני מקווה שלאט-לאט המצב בארץ ישתנה, ומעסיקים רבים יגלו את היתרונות שבהעסקת אנשים מבוגרים".

* מעובד על פי רוטנשטרייך רובין, ד' (5/11/2017). למה מעסיקים בישראל לא רוצים להעסיק עובדים מבוגרים?

טקסט 2**ניסיון החיים**

מאת ישראל שורק

- אגלה לכם סוד מוכחש ומודחק היטב: בחברה כבר לא מעריכים אנשים בעלי ניסיון. ערכו של ניסיון החיים אבד ואיננו. המבוגרים הולכים ומאבדים את חשיבותם, מפני שמה שהם יכולים ללמד את הצעירים כבר אגור ומתועד במכונות החכמות. ככל שנקדש את החדשנות וככל שבחינו יתרוץ לערכי העבר, יוסיפו הזקנים ויאבדו את ערכם. בחברה שלנו אין חשיבות עוד לניסיון חיים. הניסיון הנצבר בתודעתם של מבוגרים אינו מועיל לצעירים בני זמננו, ולשווא נקונן על כך.
- 5 לפנים, בשכבר הימים, ניסיונם של זקני השבט, זקני העדה, היה מקור חסר תחליף של חוכמה וידע. גם במערכת החינוך נהגו לפני שנים לא רבות לְמנות מנהלים וסגני מנהלים על פי הוותק, וכאשר רופאים לא היו בטוחים בנוגע לאבחנה רפואית, הם נהגו להיוועץ ברופא ותיק ומנוסה מהם.
- אולם ההערכה שהייתה לניסיון החיים בעבר הולכת ונעלמת ממרבית תחומי חיינו. הייתכן שבימינו 10 יִמְנו מנהל לבית ספר רק מפני שצבר ותק? הייתכן שוותיק הרופאים ימונה למנהל מחלקה רק על סמך הוותק שלו? אולי נהגו כך בעבר, אך העבר כבר עבר. כיום הדגש הוא על כישוריו המקצועיים של המועמד לתפקיד.
- מדוע הוותק אינו זוכה עוד להערכה? ראשית, ותק פירושו אובדן התמימות. אדם שראה כל מיני דברים, חווה כל מיני דברים, פגש כל מיני אנשים – מטבע הדברים, הוא ודאי ספקן יותר, נוטה להאמין 15 לא במיניו. למעשה, אנחנו חיים בתרבות שמוקירה ילדות, ילדותיות והתנסות ראשונית. שנית, ותק פירושו שחיקה ועייפות. כשם שמכונת שגמאה מרחקים רבים תיראה לנו מושכת פחות ובטוחה פחות מאחותה שנוסעת באוטוסטרדה לראשונה בחייה.
- אנו למדים אפוא כי הוותק כשלעצמו אינו מבטיח יתרון. יתר על כן, נראה כי בתחומי חיים שונים 20 הניסיון הוא נטל ולא נכס. נבדוק לדוגמה שני תחומי חיים: הכלכלי והחברתי. בשניהם תוצאת הניתוח תהיה דומה: הניסיון כשלעצמו איננו יכול ללמד אותנו דבר מה בעל ערך.
- התחום הכלכלי:** מוסד הכסף עובר טלטלה. תנודות שער המטבע קשות לחיזוי עד מאוד. מה יהיה עם המטבעות הממוחשבים החדשים דוגמת ביטקוין⁽¹⁾? האם ערך הדולר יעלה או ירד? למי כדאי להפנות 25 שאלות אלה, לדעתכם? איזה ניסיון חיים יכול להועיל בשאלות אלה? מומחה צעיר יסייע ככל הנראה הרבה יותר מבנקאי קשיש.
- התחום החברתי:** בילדותי הרחוקה היו חבריי לכיתה באים לבקרני בלי התראה מוקדמת. אחר הצוהריים הייתה נשמעת – במקרה הטוב – נקישה בדלת, ופלוני היה נכנס בפשטות ובעליצות לחדרי. כיום גם שיחת טלפון בלי תיאום מוקדם נחשבת, במקומות מסוימים, לגסות רוח. לנוכח שינויים אלה מה יכולים כיום ההורים, עם ניסיון חייהם העשיר, ללמד את ילדיהם במישור החברתי? פעמים רבות הצעירים 30 מיטיבים לדעת מן המבוגרים כיצד להתנהג בחברה.

* מעובד על פי שורק, י' (2017). ניסיון החיים והמוות. **הד החינוך**, מאי 2017, עמ' 56-60.

(1) ביטקוין הוא מטבע דיגיטלי בין-לאומי, והוא אינו מנוהל על ידי ממשלה או בנק.

הבה נישיר מבט אל האמת: האם אתם מכירים תחום חיים שבו הניסיון הוא סגולה טובה, בעלת ערך? האם צריך לשוב ולהזכיר שנפולאון הצעיר היה כריזמטי וחד לאין שיעור מנפולאון המבוגר, שאלברט איינשטיין היה בשיאו כשהיה בן 26? מה שהתקיים בדורות הקודמים נכון, לכאורה, שבעתיים בדורנו שלנו.

35 האוכלוסייה בעולם המפותח הולכת ומזדקנת, ואילו הערך של ניסיונה המצטבר הולך ופוחת. העובדה הזאת מטלטלת, משום שאנו חיים בעולם שבו עוסקים בעיקר בפן הכלכלי, ומסלקים מן הדרך כל מה שחסר ערך ואינו רווחי. רק מה שמועיל יישאר, ומה יהא על מה שאינו מועיל?

כדי שלניסיון החיים יהיה ערך בחיינו עלינו לחולל שינוי חברתי עמוק. עלינו לשאוף לחיים לכידים, חיים שיש בהם קשר בין העבר ובין העתיד, בין סבתי ובין נכדתי, שדפוסי פעילותי יתאימו לשאיפותיי 40 הערכיות. בחברה שבה יעריכו בני אדם כבני אדם, ולא על פי מקצועיותם או הצלחתם, ההקשבה למבוגרים חכמים ובעלי ניסיון תגרום להתרגשות, להתפעמות ולהתרוממות רוח.

טקסט 3**חכמי החיים****מאת קרל פילמר**

כיצד נמצא את הדרך הנכונה לנו בחיים? איך נזהה תכלית שמתאימה לשלב הנוכחי בחיינו? מתברר שיש שיטה מועילה להפליא, אף על פי שרוב האנשים מתעלמים ממנה: אם אתם מחפשים כיוון בחיים או תכלית, נסו לדמיין את עצמכם בעתיד. ניסויים מלמדים שכאשר אנשים נדרשים לדמיין את עצמם בעתיד, הם מיטיבים לתכנן את מצבם הכספי, נוהגים בנדיבות רבה יותר ומחליטים החלטות מוסריות יותר. אך זאת אינה משימה קלה. מחקרים רבים במדעי החברה מהעשור האחרון מלמדים כי אנשים מתקשים לדמיין את עצמם בעתיד. נדרש מאמץ כדי לדמיין את עצמנו בעוד עשר או עשרים שנה, ועל אחת כמה וכמה בעוד חמישים שנה ויותר.

למרבה הצער, איננו יכולים לפגוש את "העצמי העתידי" האמיתי שלנו. אף על פי כן, מדהים שמעטים כל כך עושים את הדבר הקרוב ביותר לזה: מראיינים אדם מבוגר שמגלם את "העצמי" שהם שואפים להיות. את הרעיון הזה קיבלתי מִיָּזם מצליח ביותר, שעדיין מנהל עסק, גם כיום, בגיל שמונים ותשע, והעצה שלו הייתה "למצוא מייבין". בידיד פירושה של המילה "מייבין" הוא "מי שמבין". ה"מייבנים" הם בני סמכא, הם מקורות מהימנים לחוכמה מצטברת, הם האנשים שיכולים להנחות אותנו, ולדברי היזם: "הייתי שותף בשמונה עסקים, ובכל עסק שהייתי בו – הדבר החשוב ביותר היה שתהיה לי גישה ל'מייבין'. מישהו שבאמת יכול להנחות אותי. כשהיה לי 'מייבין' מצוין, תמיד הצלחתי, ובכל פעם שיצאתי לדרך חדשה בעצמי, לבדי, נכשלתי. כשלא הקשבתי, הפסדתי הרבה כסף. צעירים רבים אינם מודעים לכך. הם אינם מבינים שלעסק יש היבטים רבים שאי אפשר ללמוד באוניברסיטה. הם חייבים לחשוב על הטווח הארוך, להביט אל העתיד. הם צריכים לחשוב שלוש שנים, שש שנים, עשרים שנה קדימה. זה תפקידם של ה'מייבנים' – לכוון את הצעירים על פי ניסיונם".

אם כן, כל אימת שתחושו חסרי כיוון ותרגישו שאתם "מתנדנדים" בין שני עולמות, חפשו "מייבין", שמגלם את "העצמי העתידי" שלכם. מוטב שהוא יהיה מבוגר – מבוגר מאוד – אם אפשר.

למה לא להתחיל בפעילות ישנה נושנה: לבקש את עצתם של קשישים? הרי לקשישים יש משהו שלשאר האנשים אין: הם חיו את חייהם. הם היו במקומות שאנחנו עדיין לא היינו בהם. אנשים שחיו חיים ארוכים יכולים להעריך טוב יותר מה "יעבוד" ומה "לא יעבוד", ולייעץ לאדם המנסה למצוא את דרכו בחיים. אדם צעיר אינו יכול להבין את מהלך החיים באותה מידה שאדם מבוגר יכול להבין אותנו.

הקשישים מביאים נקודת מבט מתקופה אחרת לבעיות העכשוויות שלנו ולהחלטות שאנו נדרשים להחליט. התובנות שלהם עשויות לתרום לנו רבות. אז מצאו מישהו שמשקף למיטב הערכתכם את "העצמי העתידי" שלכם והתייעצו איתו בנוגע לדרך שאתם שוקלים לצעוד בה. לא תתחרטו על כך.

* מעובד על פי פילמר, ק' (9/2/2017). חכמי החיים. מתוך האתר **אלכסון**. אוחזר מ־ <http://alaxon.co.il>

טקסט 4

מחקרים מוכיחים: החוכמה עולה עם הגיל

מאת רוני שני

כולנו פוחדים להזדקן, אך מחקרים מראים כי בד בבד עם הקשיים הגופניים והנפשיים הלא-פשוטים שמתלווים להזדקנות, לגיל המבוגר יש גם יתרונות, כמו אינטליגנצייה רגשית ואינטליגנצייה חברתית. מדענים מכנים מאפיינים אלה – "חוכמה".

5 אומנם עם הגיל מתרחשת הידרדרות ביכולת הקוגניטיבית של האדם, הידרדרות שאולי מקשה על קשישים רבים לפתור משוואה מתמטית, אולם יש יכולות חשיבה שדווקא משתפרות בגיל המבוגר, למשל היכולת להבין מצבים חברתיים.

לדברי המומחים, יכולת זו נובעת מאינטליגנצייה חברתית ומאינטליגנצייה רגשית, המתעצמות עם השנים ומאפשרות לאדם הנקלע לדילמה חברתית להעריך את המצב ביישוב הדעת, להתאים לו תגובה רגשית הולמת ולהחליט החלטה מושכלת.

10 מחקר המאשש את ההנחה שאינטליגנצייה חברתית ואינטליגנצייה רגשית מתפתחות עם הגיל פורסם באחרונה בכתב העת הרשמי של האקדמיה האמריקנית למדעים (PNAS). לצורך המחקר חולקו 247 משתתפים לשלוש קבוצות לפי גיל. אחת מן הקבוצות הייתה של בני שישים ויותר. המשתתפים נדרשו להתמודד עם קונפליקט כלשהו בין מדינות: לתאר כיצד הבינו את הקונפליקט ומה לדעתם יקרה בהמשך. לאחר עיבוד הנתונים נמצא כי קבוצת המבוגרים זכתה בציון הגבוה ביותר בהבנת הקונפליקט ובחיזוי תוצאות הסכסוך. החוקרים הסיקו כי החוכמה של חברי קבוצה זו באה לידי ביטוי ביכולת שלהם להתמודד בהצלחה עם אתגרים חברתיים מורכבים. לדבריהם, בהתחשב בממצאים כדאי להקצות לאנשים מבוגרים תפקידי מפתח בתחום החברתי, כמו תפקידי ניהול משא ומתן וייעוץ.

מחקר מעניין נוסף בשדה הפסיכולוגיה, שפורסם בשנה שעברה בכתב העת האמריקני "Psychology and Aging Journal"⁽¹⁾, הראה כי מבוגרים שולטים ביעילות רבה יותר במנגנון הבקרה הרגשית שלהם – שליטה זו היא שעושה אותם לחכמים יותר. במחקר זה הקרינו החוקרים קטע וידאו מעורר שאט נפש לשתי קבוצות גיל: 20-30; 60-75. לאחר הקרנת הקטע התבקשו המשתתפים "להתעלם" ממה שראו זה עתה, ולשחק במשחק זיכרון קלסי – לאתר שתי תמונות זהות מוסתרות על סמך זיכרון מיקומן. אף על פי שזיכרון לטווח קצר הוא יכולת קוגניטיבית שמתרופפת עם הגיל, בניסוי הזה השיגה קבוצת המבוגרים תוצאות טובות יותר. איך זה קרה? החוקרים טוענים כי הניסוי מדגים כיצד 25 מבוגרים מצליחים לעבור בקלות רבה יותר מרגשות שליליים לרגשות חיוביים. יכולת השליטה הרגשית שלהם מאפשרת להם להבין את המציאות באופן שקול יותר ולהחליט החלטות חכמות יותר.

* מעובד על פי שני, ר' (31/8/2010). מחקרים מוכיחים: החוכמה עולה עם הגיל. מתוך אתר ynet, ידיעות אחרונות.

אוחזר מ'www.ynet.co.il

(1) "כתב העת לפסיכולוגיה ולהזדקנות"